

M. Gordiyenko, PhD-student

THE PROBLEM OF SMALL DENOMINATORS AND CONDITIONS OF APPLYING ASYMPTOTIC KRYLOV-BOGOLYUBOV-MITROPOLSKY TECHNIQUE

The connection between the classical problem of small denominators and conditions for the right side functions of weakly nonlinear differential equations describing the oscillatory motions to which the Krylov-Bogolyubov-Mitropolsky technique may be applied to construct asymptotic solutions are analyzed.

УДК 517.947

А. Громик, канд. техн. наук, викл.,
Подільський державний аграрно-технічний університет, Кам'янець-Подільський,
І. Конет, д-р фіз.-мат. наук, проф.,
Кам'янець-Подільський державний університет, Кам'янець-Подільський

ГІПЕРБОЛІЧНА КРАЙОВА ЗАДАЧА В КУСКОВО-ОДНОРІДНОМУ СУЦІЛЬНОМУ ЦИЛІНДРІ

Методом інтегральних перетворень у поєднанні з методом головних розв'язків побудовано точні аналітичні розв'язки гіперболічних крайових задач в кусково-однорідному суцільному циліндрі.

ВСТУП. Теорія крайових задач для диференціальних рівнянь з частинними похідними – важливий розділ сучасної теорії диференціальних рівнянь, який в теперішній час інтенсивно розвивається. Її актуальність обумовлена як значимістю її результатів для розвитку багатьох розділів математики, так і численними застосуваннями її досягнень при математичному моделюванні різних процесів і явищ фізики, механіки, біології, медицини, економіки, техніки.

Добре відомо, що складність досліджуваних крайових задач суттєво залежить від коефіцієнтів рівнянь (різні види виродженостей і особливостей) та геометрії області (гладкості її межі, наявності в неї кутових точок, тощо), в якій розглядається задача. На цей час досить детально вивчено властивості розв'язків крайових задач для лінійних, квазілінійних та певних класів нелінійних рівнянь в однозв'язних областях (однорідних середовищах), які обумовлені згаданими вище властивостями коефіцієнтів рівнянь і геометрії області, та побудовано функціональні простори коректності задач для тих чи інших областей [1, 3, 18, 19, 22].

Водночас багато важливих прикладних задач теплофізики, термомеханіки, теорії пружності, теорії електричних кіл, теорії коливань приводять до крайових задач для диференціальних рівнянь з частинними похідними не тільки в однорідних областях, коли коефіцієнти рівнянь є неперервними, але й в кусково-однорідних та неоднорідних областях, коли коефіцієнти рівняння є кусково-неперервними чи, зокрема, кусково-сталими [7, 8, 20, 21].

Окрім методу відокремлення змінних [23], одним з важливих і ефективних методів вивчення лінійних крайових задач для диференціальних рівнянь з частинними похідними є метод інтегральних перетворень, який дає можливість будувати в аналітичному вигляді розв'язки тих чи інших крайових задач через їх інтегральне зображення. Варто також зауважити, що для досить широкого класу задач (в кусково-однорідних середовищах) ефективним виявився *метод гібридних інтегральних перетворень*, які породжені диференціальними операторами, коли на кожній компоненті зв'язності кусково-однорідного середовища розглядаються, або ж різні диференціальні оператори, або ж диференціальні оператори того ж самого вигляду, але з різними наборами коефіцієнтів [4-6, 11, 13-15, 17].

Гіперболічні крайові задачі в необмежених (двоскладових і тришарових) та напівобмежених кусково-однорідних циліндричних областях розглянуто у працях [9, 10, 12]. У цій статті ми пропонуємо точний аналітичний розв'язок гіперболічної крайової задачі в кусково-однорідному суцільному циліндрі.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ. Розглянемо задачу побудови обмеженого на множині

$$D = \left\{ (t, r, \varphi, z); t > 0; r \in (0; R), R < +\infty; \varphi \in [0; 2\pi); z \in \bigcup_{j=1}^{n+1} I_j \equiv \bigcup_{j=1}^{n+1} (I_{j-1}; I_j), I_0 \geq 0; I_k < I_{k+1}; I_{n+1} \equiv l < +\infty \right\} \quad 2\pi - \text{періодичного}$$

щодо кутової змінної φ розв'язку диференціальних рівнянь гіперболічного типу 2-го порядку [23]

$$\frac{\partial^2 u_j}{\partial t^2} - \left[a_j^2 \left(\frac{\partial^2}{\partial r^2} + \frac{1}{r} \frac{\partial}{\partial r} + \frac{1}{r^2} \frac{\partial^2}{\partial \varphi^2} \right) + a_{zj}^2 \frac{\partial^2}{\partial z^2} \right] u_j + \chi_j^2 u_j = f_j(t, r, \varphi, z); \quad z \in I_j; \quad j = \overline{1, n+1} \quad (1)$$

з початковими умовами

$$u_j|_{t=0} = g_j^1(r, \varphi, z); \quad \frac{\partial u_j}{\partial t} \Big|_{t=0} = g_j^2(r, \varphi, z); \quad z \in I_j; \quad j = \overline{1, n+1}, \quad (2)$$

крайовими умовами

$$\left(\alpha_{11}^0 \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{11}^0 \right) u_1 \Big|_{z=I_0} = g_0(t, r, \varphi); \quad \left(\alpha_{22}^{n+1} \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{22}^{n+1} \right) u_{n+1} \Big|_{z=l} = g_l(t, r, \varphi), \quad (3)$$

$$u_j|_{r=0} = 0; \quad \left(\frac{\partial}{\partial z} + h \right) u_j \Big|_{r=R} = \theta_j(t, \varphi, z); \quad z \in I_j; \quad j = \overline{1, n+1}, \quad (4)$$

та умовами спряження [17]

$$\left[\left(\alpha_{j1}^k \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{j1}^k \right) u_k - \left(\alpha_{j2}^k \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{j2}^k \right) u_{k+1} \right] \Big|_{z=I_k} = 0; \quad j = 1, 2; \quad k = \overline{1, n}, \quad (5)$$

де a_{ij} , a_{zj} , χ_j , α_{js}^k , β_{js}^k , h – деякі невід'ємні сталі;

$$c_{jk} = \alpha_{2j}^k \beta_{1j}^k - \alpha_{1j}^k \beta_{2j}^k \neq 0; \quad c_{1k} c_{2k} > 0; \quad |\alpha_{11}^0| + |\beta_{11}^0| \neq 0; \quad |\alpha_{22}^{n+1}| + |\beta_{22}^{n+1}| \neq 0;$$

$$f(t, r, \varphi, z) = \{f_1(t, r, \varphi, z), f_2(t, r, \varphi, z), \dots, f_{n+1}(t, r, \varphi, z)\};$$

$$g^1(r, \varphi, z) = \{g_1^1(r, \varphi, z), g_2^1(r, \varphi, z), \dots, g_{n+1}^1(r, \varphi, z)\}; \quad g^2(r, \varphi, z) = \{g_1^2(r, \varphi, z), g_2^2(r, \varphi, z), \dots, g_{n+1}^2(r, \varphi, z)\};$$

$$\theta(t, \varphi, z) = \{\theta_1(t, \varphi, z), \theta_2(t, \varphi, z), \dots, \theta_{n+1}(t, \varphi, z)\} \quad g_0(t, r, \varphi), g_i(t, r, \varphi) - \text{задані обмежені неперервні функції};$$

$$u(t, r, \varphi, z) = \{u_1(t, r, \varphi, z), u_2(t, r, \varphi, z), \dots, u_{n+1}(t, r, \varphi, z)\} - \text{шукана функція}.$$

ОСНОВНА ЧАСТИНА. Припустимо, що розв'язок задачі (1)–(5) існує і задані й шукані функції задовольняють умови застосовності залучених нижче інтегральних перетворень [16, 17, 24].

До задачі (1)–(5) застосуємо скінченне інтегральне перетворення Фур'є щодо кутової змінної φ [23]:

$$F_m[g(\varphi)] = \int_0^{2\pi} g(\varphi) e^{-im\varphi} d\varphi \equiv g_m, \quad (6)$$

$$F_m^{-1}[g_m] = \frac{1}{2\pi} \operatorname{Re} \left(\sum_{m=0}^{\infty} \varepsilon_m g_m e^{im\varphi} \right) \equiv g(\varphi), \quad (7)$$

$$F_m \left[\frac{d^2 g}{d\varphi^2} \right] = -m^2 F_m[g(\varphi)] \equiv -m^2 g_m, \quad (8)$$

де $\operatorname{Re}(\dots)$ – дійсна частина виразу $(\dots)$ щодо φ , $\varepsilon_0 = 1$; $\varepsilon_k = 2$; $k = 1, 2, 3, \dots$, i – уявна одиниця

Інтегральний оператор Фур'є F_m за правилом (6) внаслідок тотожності (8) початково-крайовій задачі (1)–(5) ставить у відповідність задачу побудови обмеженого на множині $D' = \{(t, r, z); t > 0; r \in (0; R); z \in K_n^+\}$ розв'язку диференціальних рівнянь В-гіперболічного типу [18]

$$\frac{\partial^2 u_{jm}}{\partial t^2} - \left[a_{ij}^2 \left(\frac{\partial^2}{\partial r^2} + \frac{1}{r} \frac{\partial}{\partial r} - \frac{m^2}{r^2} \right) + a_{zj}^2 \frac{\partial^2}{\partial z^2} \right] u_{jm} + \chi_j^2 u_{jm} = f_{jm}(t, r, z); \quad z \in I_j; j = \overline{1, n+1}, \quad (9)$$

з початковими умовами

$$u_{jm}|_{t=0} = g_{jm}^1(r, z); \quad \frac{\partial u_{jm}}{\partial t} \Big|_{t=0} = g_{jm}^2(r, z); \quad z \in I_j; j = \overline{1, n+1}, \quad (10)$$

крайовими умовами

$$\left(\alpha_{11}^0 \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{11}^0 \right) u_{1m} \Big|_{z=l_0} = g_{0m}(t, r); \quad \left(\alpha_{22}^{n+1} \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{22}^{n+1} \right) u_{n+1,m} \Big|_{z=l} = g_{lm}(t, r), \quad (11)$$

$$u_{jm}|_{r=0} = 0; \quad \left(\frac{\partial}{\partial r} + h \right) u_{jm} \Big|_{r=R} = \theta_{jm}(t, z); \quad z \in I_j; j = \overline{1, n+1} \quad (12)$$

та умовами спряження

$$\left[\left(\alpha_{j1}^k \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{j1}^k \right) u_{km} - \left(\alpha_{j2}^k \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{j2}^k \right) u_{k+1,m} \right] \Big|_{z=l_k} = 0; \quad j = 1, 2; \quad k = \overline{1, n}. \quad (13)$$

До задачі (9)–(13) застосуємо скінченне інтегральне перетворення Ганкеля 1-го роду щодо радіальної змінної r [16]:

$$H_v[g(r)] = \int_0^R g(r) J_v(\beta_k r) r dr \equiv g_k, \quad (14)$$

$$H_v^{-1}[g_k] = \sum_{k=1}^{\infty} g_k \frac{J_v(\beta_k r)}{\|J_v(\beta_k r)\|^2} \equiv g(r), \quad (15)$$

$$H_v \left[\frac{d^2 g}{dr^2} + \frac{1}{r} \frac{dg}{dr} - \frac{v^2}{r^2} g \right] = -\beta_k^2 g + R J_v(\beta_k R) \left(\frac{dg}{dr} + hg \right) \Big|_{r=R}, \quad (16)$$

де $\{\beta_k\}_{k=1}^{\infty}$ – монотонно зростаюча послідовність дійсних різних додатних коренів трансцендентного рівняння

Бесселя 1-го роду $\left(\frac{v}{R} + h \right) J_v(\beta R) - \beta J_{v-1}(\beta R) = 0$, які утворюють дискретний спектр, а квадрат норми спектральної

функції $\|J_v(\beta_k r)\|^2 \equiv \int_0^R J_v^2(\beta_k r) r dr = \left(\frac{R^2}{2} \right) \left[J_v^2(\beta_k R) - 2v(\beta_k R)^{-1} J_v(\beta_k R) J_{v+1}(\beta_k R) + J_{v+1}^2(\beta_k R) \right]$.

Інтегральний оператор H_m за правилом (14) внаслідок тотожності (16) крайовій задачі (9)–(1) ставить у відповідність задачу побудови обмеженого на множині $D'' = \{(t, z); t > 0; z \in K_n^+\}$ розв'язку диференціальних рівнянь гіперболічного типу

$$\frac{\partial^2 u_{jmk}}{\partial t^2} - a_{zj}^2 \frac{\partial^2 u_{jmk}}{\partial z^2} + (a_{ij}^2 \beta_k^2 + \chi_j^2) u_{jm} = F_{jmk}(t, z); \quad z \in I_j; \quad j = \overline{1, n+1}, \quad (17)$$

з початковими умовами

$$u_{jmk}|_{t=0} = g_{jmk}^1(z); \quad \frac{\partial u_{jmk}}{\partial t} \Big|_{t=0} = g_{jmk}^2(z); \quad z \in I_j; \quad j = \overline{1, n+1}, \quad (18)$$

крайовими умовами

$$\left(\alpha_{11}^0 \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{11}^0 \right) u_{1mk} \Big|_{z=l_0} = g_{0mk}(t); \quad \left(\alpha_{22}^{n+1} \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{22}^{n+1} \right) u_{n+1,mk} \Big|_{z=l} = g_{lmk}(t), \quad (19)$$

та умовами спряження

$$\left[\left(\alpha_{j1}^p \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{j1}^p \right) u_{pmk} - \left(\alpha_{j2}^p \frac{\partial}{\partial z} + \beta_{j2}^p \right) u_{p+1,mk} \right] \Big|_{z=l_p} = 0; \quad j = 1, 2; \quad p = \overline{1, n}, \quad (20)$$

де

$$F_{jmk}(t, z) = f_{jmk}(t, z) + a_{\eta}^2 R J_m(\beta_k R) \theta_{jm}(t, z); \quad j = \overline{1, n+1}.$$

До задачі (17)–(20) застосуємо скінченне інтегральне перетворення Фур'є на декартовому сегменті $[l_0; l]$ з n точками спряження щодо змінної z [17]:

$$F_{sn}[g(z)] = \int_{l_0}^l g(z) V(z, \lambda_s) \sigma(z) dz \equiv g_s, \quad (21)$$

$$F_{sn}^{-1}[g_s] = \sum_{s=1}^{\infty} g \frac{V(z, \lambda_s)}{\|V(z, \lambda_s)\|^2} \equiv g(z), \quad (22)$$

$$F_{sn} \left[\sum_{i=1}^{n+1} a_{zi}^2 \theta(z-l_{i-1}) \theta(l_i-z) \frac{d^2 g}{dz^2} \right] = -\lambda_s^2 g_s - \sum_{i=1}^{n+1} k_i^2 \int_{l_{i-1}}^{l_i} g(z) V_i(z, \lambda_s) \sigma_i dz - \\ - a_{z1}^2 \sigma_1 (\alpha_{11}^0)^{-1} V_1(l_0, \lambda_s) \left(\alpha_{11}^0 \frac{dg}{dz} + \beta_{11}^0 g \right) \Big|_{z=l_0} + a_{z,n+1}^2 \sigma_{n+1} (\alpha_{22}^{n+1})^{-1} V_{n+1}(l, \lambda_s) \left(\alpha_{22}^{n+1} \frac{dg}{dz} + \beta_{22}^{n+1} g \right) \Big|_{z=l}. \quad (23)$$

У формулах (21)–(23) беруть участь величини і функції:

$$V(z, \lambda_s) = \sum_{i=1}^{n+1} V_i(z, \lambda_s) \theta(z-l_{i-1}) \theta(l_i-z); \quad \sigma(z) = \sum_{i=1}^{n+1} \sigma_i \theta(z-l_{i-1}) \theta(z-l_i); \quad \sigma_k = \frac{a_{z,k+1}}{a_{zk}^2} \prod_{m=k}^n c_{1m} c_{2m}; \quad k = \overline{1, n}; \quad \sigma_{n+1} = \frac{1}{a_{z,n+1}};$$

$$V_m(z, \lambda_s) = \prod_{i=m}^n c_{2i} q_{i+1,s} G_m(z, \lambda_s); \quad m = \overline{1, n}; \quad V_{n+1}(z, \lambda_s) = \omega_{n2}(\lambda_s) \cos(q_{n+1,s} z) - \omega_{n1}(\lambda_s) \sin(q_{n+1,s} z);$$

$$G_m(z, \lambda_s) = \omega_{m-1,2}(\lambda_s) \cos(q_{ms} z) - \omega_{m-1,1}(\lambda_s) \sin(q_{ms} z); \quad \|V(z, \lambda_s)\|^2 = \int_{l_0}^l V^2(z, \lambda_s) \sigma(z) dz = \sum_{k=1}^{n+1} \int_{l_{k-1}}^{l_k} V_k^2(z, \lambda_s) \sigma_k dz;$$

$$q_j \equiv q_j(\lambda) = a_{z,0}^{-1} (\lambda^2 + k_j^2)^{1/2}; \quad q_{js} = q_j(\lambda_s); \quad v_{ip}^{k1}(q_{js} l_m) = -\alpha_{ip}^k q_{js} \sin(q_{js} l_m) + \beta_{ip}^k \cos(q_{js} l_m);$$

$$v_{ip}^{k2}(q_{js} l_m) = \alpha_{ip}^k q_{js} \cos(q_{js} l_m) + \beta_{ip}^k \sin(q_{js} l_m); \quad \omega_{01}(\lambda_s) = v_{11}^{01}(q_{1s} l_0); \quad \omega_{02}(\lambda_s) = v_{11}^{02}(q_{1s} l_0);$$

$$\psi_{pm}^k(x, y) = v_{11}^{kp}(x) v_{22}^{km}(y) - v_{21}^{kp}(x) v_{12}^{km}(y); \quad \omega_{pm}(\lambda_s) = \omega_{p-1,2}(\lambda_s) \psi_{1m}^p(q_{ps} l_p, q_{p+1,s} l_p) - \omega_{p-1,1}(\lambda_s) \psi_{2m}^p(q_{ps} l_p, q_{p+1,s} l_p);$$

де λ_s – корені трансцендентного рівняння $\Delta_n(\lambda) \equiv v_{22}^{n+1,2}(q_{n+1} l) \omega_{n1}(\lambda) - v_{22}^{n+1,1}(q_{n+1} l) \omega_{n2}(\lambda) = 0$, які утворюють дискретний спектр.

Запишемо систему диференціальних рівнянь (17) та початкові умови (18) у матричній формі

$$\begin{bmatrix} \left(\frac{\partial^2}{\partial t^2} - a_{z1}^2 \frac{\partial^2}{\partial z^2} + a_{r1}^2 \beta_k^2 + \chi_1^2 \right) u_{1mk} \\ \left(\frac{\partial^2}{\partial t^2} - a_{z2}^2 \frac{\partial^2}{\partial z^2} + a_{r2}^2 \beta_k^2 + \chi_2^2 \right) u_{2mk} \\ \dots \\ \left(\frac{\partial^2}{\partial t^2} - a_{z,n+1}^2 \frac{\partial^2}{\partial z^2} + a_{r,n+1}^2 \beta_k^2 + \chi_{n+1}^2 \right) u_{n+1,mk} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} F_{1mk}(t, z) \\ F_{2mk}(t, z) \\ \dots \\ F_{n+1,mk}(t, z) \end{bmatrix}, \quad (24)$$

$$\begin{bmatrix} u_{1mk}(t, z) \\ u_{2mk}(t, z) \\ \dots \\ u_{n+1,mk}(t, z) \end{bmatrix} \Big|_{t=0} = \begin{bmatrix} g_{1mk}^1(z) \\ g_{2mk}^1(z) \\ \dots \\ g_{n+1,mk}^1(z) \end{bmatrix}, \quad \frac{\partial}{\partial t} \begin{bmatrix} u_{1mk}(t, z) \\ u_{2mk}(t, z) \\ \dots \\ u_{n+1,mk}(t, z) \end{bmatrix} \Big|_{t=0} = \begin{bmatrix} g_{1mk}^2(z) \\ g_{2mk}^2(z) \\ \dots \\ g_{n+1,mk}^2(z) \end{bmatrix}. \quad (25)$$

Інтегральний оператор F_{sn} , який діє за правилом (21), зобразимо у вигляді операторної матриці-рядка

$$F_{sn}[\dots] = \left[\int_{l_0}^{l_1} \dots V_1(z, \lambda_s) \sigma_1 dz \int_{l_1}^{l_2} \dots V_2(z, \lambda_s) \sigma_2 dz \dots \int_{l_n}^l \dots V_{n+1}(z, \lambda_s) \sigma_{n+1} dz \right] \quad (26)$$

і застосуємо за правилом множення матриць до задачі (24), (25). Внаслідок тотожності (23) одержуємо задачу Коші

$$\sum_{j=1}^{n+1} \left(\frac{d^2}{dt^2} + \lambda_s^2 + a_{\eta}^2 \beta_k^2 + \chi_j^2 + k_j^2 \right) u_{jms} = \\ = \sum_{j=1}^{n+1} F_{jms}(t) - \sigma_1 a_{z1}^2 (\alpha_{11}^0)^{-1} V_1(l_0, \lambda_s) g_{0mk}(t) + \sigma_{n+1} a_{z,n+1}^2 (\alpha_{22}^{n+1})^{-1} V_{n+1}(l, \lambda_s) g_{lmk}(t), \quad (27)$$

$$\sum_{j=1}^{n+1} u_{j m k s}(t) \Big|_{t=0} = \sum_{j=1}^{n+1} g_{j m k s}^1, \frac{d}{dt} \sum_{j=1}^{n+1} u_{j m k s}(t) \Big|_{t=0} = \sum_{j=1}^{n+1} g_{j m k s}^2, \quad (28)$$

Де

$$u_{j m k s}(t) = \int_{I_{j-1}}^{I_j} u_{j m k}(t, z) V_j(z, \lambda_s) \sigma_j dz; j = \overline{1, n+1}; F_{j m k s}(t) = \int_{I_{j-1}}^{I_j} F_{j m k}(t, z) V_j(z, \lambda_s) \sigma_j dz; j = \overline{1, n+1};$$

$$g_{j m k s}^1 = \int_{I_{j-1}}^{I_j} g_{j m k}^1(z) V_j(z, \lambda_s) \sigma_j dz; j = \overline{1, n+1}; g_{j m k s}^2 = \int_{I_{j-1}}^{I_j} g_{j m k}^2(z) V_j(z, \lambda_s) \sigma_j dz; j = \overline{1, n+1}.$$

Припустимо, не зменшуючи загальності, що $\max_{1 \leq j \leq n+1} \{a_{ij}^2, \beta_k^2 + \chi_j^2\} = a_{r1}^2 \beta_k^2 + \chi_1^2$ і покладемо всюди

$k^2 = (a_{r1}^2 \beta_k^2 + \chi_1^2) - (a_{ij}^2 \beta_k^2 + \chi_j^2); j = \overline{1, n+1}$. Задача Коші (27), (28) набуває вигляду

$$\frac{d^2 u_{m k s}(t)}{dt^2} + \Delta^2(\beta_k, \lambda_s) u_{m k s}(t) = F_{m k s}(t) - \sigma_1 a_{z1}^2 (\alpha_{11}^0)^{-1} V_1(I_0, \lambda_s) g_{0 m k}(t) + \sigma_{n+1} a_{z, n+1}^2 (\alpha_{22}^{n+1})^{-1} V_{n+1}(I, \lambda_s) g_{l m k}(t), \quad (29)$$

$$u_{m k s}(t) \Big|_{t=0} = g_{m k s}^1, \frac{du_{m k s}(t)}{dt} \Big|_{t=0} = g_{m k s}^2, \quad (30)$$

Де

$$u_{m k s}(t) = \sum_{j=1}^{n+1} u_{j m k s}(t), \Delta^2(\beta_k, \lambda_s) = \lambda_s^2 + a_{r1}^2 \beta_k^2 + \chi_1^2, F_{m k s}(t) = \sum_{j=1}^{n+1} F_{j m k s}(t), g_{m k s}^1 = \sum_{j=1}^{n+1} g_{j m k s}^1, g_{m k s}^2 = \sum_{j=1}^{n+1} g_{j m k s}^2.$$

Безпосередньо перевіряється, що єдиним розв'язком неоднорідної задачі Коші (29), (30) є функція

$$u_{m k s}(t) = \frac{\sin(\Delta(\beta_k, \lambda_s)t)}{\Delta(\beta_k, \lambda_s)} g_{m k s}^2 + \frac{d}{dt} \frac{\sin(\Delta(\beta_k, \lambda_s)t)}{\Delta(\beta_k, \lambda_s)} g_{m k s}^1 \int_0^t \frac{\sin(\Delta(\beta_k, \lambda_s)(t-\tau))}{\Delta(\beta_k, \lambda_s)} \left[F_{m k s}(\tau) - \sigma_1 a_{z1}^2 (\alpha_{11}^0)^{-1} V_1(I_0, \lambda_s) \times \right. \\ \left. \times g_{0 m k}(\tau) + \sigma_{n+1} a_{z, n+1}^2 (\alpha_{22}^{n+1})^{-1} V_{n+1}(I, \lambda_s) g_{l m k}(\tau) \right] d\tau. \quad (31)$$

Оскільки суперпозиція операторів F_{sn} та F_{sn}^{-1} є одиничним оператором, то оператор F_{sn}^{-1} зобразимо у вигляді операторної матриці-стовпця

$$F_{sn}^{-1}[\dots] = \begin{bmatrix} \sum_{s=1}^{\infty} \dots \frac{V_1(z, \lambda_s)}{\|V(z, \lambda_s)\|^2} \\ \sum_{s=1}^{\infty} \dots \frac{V_2(z, \lambda_s)}{\|V(z, \lambda_s)\|^2} \\ \dots \\ \sum_{s=1}^{\infty} \dots \frac{V_{n+1}(z, \lambda_s)}{\|V(z, \lambda_s)\|^2} \end{bmatrix}. \quad (32)$$

Застосуємо за правилом множення матриць операторну матрицю-стовпець (32) до матриці-елемента $[u_{m k s}(t)]$, де функція $u_{m k s}(t)$ визначена формулою (31). Одержуємо єдиний розв'язок задачі (17)-(20):

$$u_{j m k}(t, z) = \sum_{s=1}^{\infty} \left[\frac{\sin(\Delta(\beta_k, \lambda_s)t)}{\Delta(\beta_k, \lambda_s)} g_{m k s}^2 + \frac{d}{dt} \frac{\sin(\Delta(\beta_k, \lambda_s)t)}{\Delta(\beta_k, \lambda_s)} g_{m k s}^1 \right] \frac{V_j(z, \lambda_s)}{\|V(z, \lambda_s)\|^2} + \sum_{s=1}^{\infty} \left\{ \int_0^t \frac{\sin(\Delta(\beta_k, \lambda_s)(t-\tau))}{\Delta(\beta_k, \lambda_s)} \times \right. \\ \left. \times \left[F_{m k s}(\tau) - \sigma_1 a_{z1}^2 (\alpha_{11}^0)^{-1} V_1(I_0, \lambda_s) g_{0 m k}(\tau) + \sigma_{n+1} a_{z, n+1}^2 (\alpha_{22}^{n+1})^{-1} V_{n+1}(I, \lambda_s) g_{l m k}(\tau) \right] d\tau \right\} \frac{V_j(z, \lambda_s)}{\|V(z, \lambda_s)\|^2}; j = \overline{1, n+1}. \quad (33)$$

Застосували послідовно до функцій $u_{i m k}(t, z)$, визначених формулами (33), обернені оператори H_m^{-1} за та F_m^{-1} , одержуємо функції

$$u_j(t, r, \varphi, z) = \sum_{k=1}^{n+1} \int_0^t \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_{I_{k-1}}^{I_k} E_{jk}(t-\tau, r, \rho, \varphi-\alpha, z, \xi) f_k(\tau, \rho, \alpha, \xi) \sigma_k \rho d\xi d\alpha d\rho d\tau + \\ + \frac{\partial}{\partial t} \sum_{k=1}^{n+1} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_{I_{k-1}}^{I_k} E_{jk}(t, r, \rho, \varphi-\alpha, z, \xi) g_k^1(\rho, \alpha, \xi) \sigma_k \rho d\xi d\alpha d\rho + \sum_{k=1}^{n+1} \int_0^R \int_0^{2\pi} \int_{I_{k-1}}^{I_k} E_{jk}(t, r, \rho, \varphi-\alpha, z, \xi) g_k^2(\rho, \alpha, \xi) \sigma_k \rho d\xi d\alpha d\rho + \\ + \int_0^t \int_0^R \int_0^{2\pi} \left[W_j^0(t-\tau, r, \rho, \varphi-\alpha, z) g_0(\tau, \rho, \alpha) + W_j'(t-\tau, r, \rho, \varphi-\alpha, z) g_l(\tau, \rho, \alpha) \right] \rho d\alpha d\rho d\tau + \\ + a_{ij}^2 \sum_{k=1}^{n+1} \int_0^t \int_0^R \int_{I_{k-1}}^{I_k} W_{jk}(t-\tau, r, \rho, \varphi-\alpha, z, \xi) \theta_k(\tau, \alpha, \xi) \sigma_k d\xi d\alpha d\tau; j = \overline{1, n+1}, \quad (34)$$

які визначають єдиний розв'язок гіперболічної крайової задачі (1)-(5).

У формулах (34) застосовано компоненти $E_{jk}(t, r, \rho, \varphi, z, \xi) = \sum_{m=0}^{\infty} \varepsilon_m E_{jk, m}(t, r, \rho, z, \xi) \cos(m\varphi)$ матриці впливу (функції впливу), компоненти $W_j^0(t, r, \rho, \varphi, z) = -\sigma_1 a_{z1}^2 (\alpha_{11}^0)^{-1} E_{j1}(t, r, \rho, \varphi, z, I_0)$ нижньої аплікатної матриці Гріна (функції Гріна),

компоненти $W_j'(t, r, \rho, \varphi, z) = \sigma_{n+1} a_{z, n+1}^2 (\alpha_{22}^{n+1})^{-1} E_{j, n+1}(t, r, \rho, \varphi, z, l)$ верхньої аплікатної матриці Гріна (функції Гріна) та компоненти $W_{jk}(t, r, \varphi, z, \xi) = RE_{jk}(t, r, R, \varphi, z, \xi)$ радіальної матриці Гріна (функції Гріна) розглянутої задачі, де

$$E_{jk, m}(t, r, \rho, z, \xi) = \frac{1}{2\pi} \sum_{s=1}^{\infty} \sum_{p=1}^{\infty} \frac{\sin(\Delta(\beta_p, \lambda_s)t)}{\Delta(\beta_p, \lambda_s)} \frac{J_m(\beta_p r) J_m(\beta_p \rho)}{\|J_m(\beta_p r)\|^2} \frac{V_j(z, \lambda_s) V_k(\xi, \lambda_s)}{\|V(z, \lambda_s)\|^2}; j, k = \overline{1, n+1}.$$

З використанням властивостей функцій впливу $E_{jk}(t, r, \rho, \varphi, z, \xi)$ і функцій Гріна $W_j^0(t, r, \rho, \varphi, z)$, $W_j'(t, r, \rho, \varphi, z)$, $W_{jk}(t, r, \varphi, z, \xi)$ безпосередньо перевіряється, що функції $u_j(t, r, \varphi, z)$, визначені формулами (34), задовольняють рівняння (1), початкові умови (2), крайові умови (3), (5) та умови спряження (4) в сенсі теорії узагальнених функцій [25].

Єдиність розв'язку (34) випливає із його структури (інтегрального зображення) та єдиності головних розв'язків задачі (функцій впливу та функцій Гріна).

Можна довести [2], що при певних обмеженнях на вихідні дані задачі (1)–(5), узагальнений розв'язок (34) буде також її класичним розв'язком.

Зауваження 1. У випадку $a_{ij} = a_{ji} \equiv a_j > 0$ формули (34) визначають структуру розв'язку гіперболічної крайової задачі (1)–(5) в ізотропному кусково-однорідному суцільному циліндрі.

Зауваження 2. Параметри $\alpha_{11}^0, \beta_{11}^0; \alpha_{22}^{n+1}, \beta_{22}^{n+1}$ дають можливість виділяти із формул (34) розв'язки крайових задач у випадках задання на поверхнях $z = l_0, z = l$ крайових умов 1-го, 2-го й 3-го роду та їх можливих комбінацій (1–1, 1–2, 1–3, ..., 3–3).

Зауваження 3. Параметр h дає можливість виділяти із формул (34) розв'язки крайових задач у випадках задання на поверхні $r = R$ крайової умови 1-го та 2-го роду.

Зауваження 4. Аналіз розв'язку (34) в залежності від аналітичного виразу функцій $f_j(t, r, \varphi, z), g_j^1(r, \varphi, z), g_j^2(r, \varphi, z), g_0(t, r, \varphi), g_j(t, r, \varphi), \theta_j(t, \varphi, z)$ проводиться безпосередньо.

ВИСНОВКИ. Методом інтегральних та гібридних інтегральних перетворень у поєднанні з методом головних розв'язків (функцій впливу та функцій Гріна) вперше побудовано точний аналітичний розв'язок гіперболічної крайової задачі в кусково-однорідному циліндрі. Одержаний розв'язок носить алгоритмічний характер, неперервно залежить від параметрів і даних задачі й може бути використаний як в подальших теоретичних дослідженнях, так і в практиці інженерних розрахунків реальних процесів, які моделюються гіперболічними крайовими задачами математичної фізики неоднорідних середовищ (задачі акустики, гідродинаміки, теорії коливань механічних систем).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамар Ж. Задача Коши для линейных уравнений с частными производными гиперболического типа. – М.: Наука, 1978.
2. Гельфанд И.М., Шиллов Г.Е. Некоторые вопросы теории дифференциальных уравнений. – М.: Физматгиз., 1958.
3. Городецкий В.В. Граничные свойства гладких у шарі розв'язків рівнянь параболічного типу. – Чернівці : Рута, 1998.
4. Громик А.П., Конет І.М. Нестационарные задачи теплопроводности в кусково-однородных просторових середовищах. – Кам'янець-Подільський : Абетка – Світ, 2009.
5. Громик А.П., Конет І.М. Стационарные задачи теплопроводности в кусково-однородных просторових середовищах. – Кам'янець-Подільський : Абетка – Світ, 2008.
6. Громик А.П., Конет І.М., Ленюк М.П. Температурні поля в кусково-однородних просторових середовищах. – Кам'янець-Подільський : Абетка – Світ, 2011.
7. Дейнека В.С. Сергиенко И.В., Скопецкий В.В. Модели и методы решения задач с условиями сопряжения. – К.: Наук. думка, 1998.
8. Коляно Ю.М. Методы теплопроводности и термоупругости неоднородного тела. – К.: Наук. думка, 1992.
9. Конет І.М. Гіперболічні крайові задачі в кусково-однорідних циліндричних півпросторах // Волинський математичний вісник. Серія прикладна математика. – 2011. – Вип. 8 (17). – С. 93-108.
10. Конет І.М. Гіперболічні крайові задачі в необмежених двоскладових циліндричних областях // Математичний вісник НТШ. – 2010. – Т.7. – С. 71-92.
11. Конет І.М. Інтегральні перетворення та диференціальні рівняння з узагальненим оператором Лежандра. – Кам'янець-Подільський : Абетка – Світ, 2007.
12. Конет І.М., Ленюк М.П. Гіперболічні крайові задачі в необмежених тришарових циліндричних областях // Гіперболічні крайові задачі в необмежених тришарових областях. – Львів, 2011. – 48 с. – (Препр./ НАН України Ін-т прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача; 01.11). – Чернівці: Прут, 2011. – С. 5-17.
13. Конет І.М., Ленюк М.П. Стационарные температурные поля в цилиндрично-круговых областях. – Чернівці : Прут, 2001. – 312 с.
14. Конет І.М., Ленюк М.П. Температурні поля в кусково-однорідних циліндричних областях. – Чернівці : Прут, 2004.
15. Конет І.М. Стационарные та нестационарные температурные поля в ортотропных сферических областях. – К.: Ін-т математики НАН України, 1998.
16. Ленюк М.П. Интегральные преобразования с разделёнными переменными (Вебера, Фурье-Бесселя, Лежандра-Фурье). – К., 1983. – 56 с. – (Препр. / АН УССР. Институт математики; 83.18).
17. Ленюк М.П. Температурні поля в плоских кусково-однорідних ортотропных областях / М.П. Ленюк. – К.: Ін-т математики НАН України, 1997.
18. Матійчук М.І. Параболічні та еліптичні крайові задачі з особливостями. – Чернівці : Прут, 2003.
19. Миранда К. Уравнения с частными производными эллиптического типа. – М.: ИЛ, 1957.
20. Подстригач Я.С., Ломакин В.А., Коляно Ю.М. Термоупругость тел неоднородной структуры. – М.: Наука, 1984.
21. Сергиенко И.В., Скопецкий В.В., Дейнека В.С. Математическое моделирование и исследование процессов в неоднородных средах. – К.: Наук. думка, 1991.
22. Смирнов М.М. Вырождающиеся эллиптические и гиперболические уравнения. – М.: Наука, 1966.
23. Тихонов А.Н., Самарский А.А. Уравнения математической физики. – М.: Наука, 1972.
24. Трантер К.Дж. Интегральные преобразования в математической физике / К.Дж. Трантер. – М.: Гостехтеориздат., 1956.
25. Шиллов Г.Е. Математический анализ. Второй специальный курс / Г.Е. Шиллов. – М.: Наука, 1965.

Надійшла до редколегії 02.01.13

А. Громик, канд. техн. наук, препод., И. Конет, д-р физ.-мат. наук, проф.

ГИПЕРБОЛИЧЕСКАЯ КРАЕВАЯ ЗАДАЧА В КУСОЧНО-ОДНОРОДНОМ СПЛОШНОМ ЦИЛИНДРЕ

Методом интегральных преобразований в сочетании с методом главных решений построены точные аналитические решения гиперболических краевых задач в кусочно-однородном сплошном цилиндре.

A. Gromyk PhD (eng), I. Konet, Full Doctor

HYPERBOLIC BOUNDARY VALUE PROBLEM IN PIECEWISE HOMOGENEOUS SOLID CYLINDER

By means the method of integral transforms in combination with the method of principal solutions the exact analytical solutions of hyperbolic boundary value problems in piecewise homogeneous solid cylinder are obtained